

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Eiropas platformas izveidi sadarbības uzlabošanai nedeklarēta darba novēršanā un atturēšanā no tā”

COM(2014) 221 final – 2014/0124 (COD)

(2014/C 458/08)

Ziņotājs: **Palmieri**

Līdzziņotāja: **Bontea**

Eiropas Parlaments 2014. gada 16. aprīlī un Padome 2014. gada 29. aprīlī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 153. panta 2. punkta a) apakšpunktu un 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Eiropas platformas izveidi sadarbības uzlabošanai nedeklarēta darba novēršanā un atturēšanā no tā”

COM(2014) 221 final – 2014/0124 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2014. gada 27. augustā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 501. plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 10. un 11. septembrī (10. septembra sēdē), ar 172 balsīm par, 88 balsīm pret un 22 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK):

1.1. uzskata, ka nedeklarētais darbs ir problēma, kas, – lai arī atšķirīgā apjomā – skardams visas dalībvalstis, var apdraudēt Eiropas ideālus saistībā ar likumību, drošību, solidaritāti, sociālo un fiskālo taisnīgumu, brīvu konkurenci tirgos un darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Eiropas Savienībā;

1.2. uzskata, ka cīņa pret nedeklarētu jeb neregistrētu darbu, izmantojot piemērotus novēršanas, kontroles un atturēšanas pasākumus, ir būtiska stratēģiska izvēle, lai sekmētu nedeklarētas nodarbinātības izklūšanu no ēnu ekonomikas aprītes un nodrošinātu Eiropas Savienības (ES) ekonomikas un sociālās sistēmas konkurētspējas atveseļošanu atbilstoši prioritātēm un pamatnostādņēm, kas noteiktas stratēģijā “Eiropa 2020”;

1.3. atzinīgi vērtē priekšlikumu izveidot Eiropas platformu sadarbības uzlabošanai nedeklarēta darba novēršanā un atturēšanā no tā. Priekšlikums saskan ar dažādiem paziņojumiem, kuros Eiropas Parlaments, Padome un EESK pēdējo gadu laikā ir atkārtoti norādījuši uz nepieciešamību īstenot Eiropas līmenī saskaņotu stratēģiju darba vietu radīšanai, gudrai, ilgtspējīgai un iekļaujošai izaugsmei un efektīvākai sadarbībai, lai cīnītos pret nedeklarētu darbu, tādējādi novēršot ES līmeņa nepilnību, proti, pieeja nedeklarētajam darbam līdz šim ir bijusi sadrumstalota un nepietiekami koordinēta;

1.4. atzinīgi vērtē priekšlikumu izveidot Eiropas platformu, kurā visu dalībvalstu piedalīšanās būtu obligāta, un uzskata, ka kopīga un koordinēta visu ES valstu līdzdalība ļautu risināt pārrobežu jautājumus un problēmas, kas saistītas ar trešo valstu nedeklarētu darba ņēmēju nelikumīgu klātbūtni;

1.5. atzīst, ka nedeklarētais darbs un nepatiesi deklarētais darbs jeb fiktīva pašnodarbinātība ir divi atšķirīgi jēdzieni, taču uzskata, ka ir pareizi fiktīvu pašnodarbinātību iekļaut platformas darbības jomā kā vienu no nedeklarēta darba veidiem, kas platformai jānovērš, no kā jāattur un pret ko jācīnās tā radītās negatīvās ietekmes dēļ: i) uz darba ņēmēju tiesībām un garantijām; ii) uz normālu brīvu konkurenci tirgū; iii) uz darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Eiropas Savienībā;

1.5.1. cer, ka platformas darbības rezultātā, ņemot vērā valstu tiesību aktus un praksi un izvērtējot dažādās dalībvalstīs uzkrāto pieredzi, tiks noteikta fiktīvas pašnodarbinātības definīcija un tādējādi aizsākta efektīva stratēģija šīs parādības apkarošanai;

1.6. pilnībā piekrīt platformas funkcijām un uzdevumiem, taču uzskata, ka platformas pilnvaras var paplašināt un iekļaut tajās iespēju izstrādāt ieteikumus par tiesību aktiem gan ES, gan dalībvalstu līmenī, ar kuriem nodrošina stratēģijas efektivitāti (piemēram, ierosināt iedarbīgāku pārrobežu sadarbību saistībā ar inspekcijas pasākumiem, kuru mērķis ir kontrole un apkarošana);

1.7. uzskata, ka, izvēloties valsts kontaktpunktus, dalībvalstīm ir obligāti jāiesaista sociālie partneri un jāpieaicina pilsoniskās sabiedrības pārstāvības organizācijas, kurām ir konkrētas zināšanas par nedeklarēto darbu un kuras šīs parādības apkarošanas stratēģijai tādējādi nodrošina faktisku pievienoto vērtību;

1.7.1. uzskata, ka Eiropas platformas sanāksmes pienācīgi jā sagatavo, rīkojot sagatavošanas sanāksmes un informatīvas sanāksmes, lai izplatītu informāciju par platformas darbības rezultātiem (nodrošinot tās darbību pilnīgu pārredzamību);

1.8. uzskata, ka pasākumos nedeklarēta darba novēršanai un atturēšanai no tā jāapvieno dažādi instrumenti, papildinot pārbaudes un sankcijas ar lietpratīga regulējuma pasākumiem, lai nodrošinātu stabilu un paredzamu tiesisko regulējumu, ar ko, ja iespējams, samazina tiesību aktu īstenošanas izmaksas, novērš pārmērīgu nodokļu slogu darbaspekam, izmanto efektīvus veidus, lai darba devējus motivētu deklarēt darba attiecības un lai ievērotu tiesību aktus, tostarp izmantojot fiskālus stimulus un vienkāršotas sistēmas nodokļu maksājumiem un sociālajām iemaksām, kā arī ievieš nodokļu atvieglojumu pasākumus ar mērķi veicināt nedeklarēta darba deklarēšanu.

1.9. ES stratēģijas cīņai pret nedeklarēto darbu ietvaros EESK pēdējo gadu laikā ir pastāvīgi centusies veicināt un stimulēt kopīgus instrumentus, politikas un paraugpraksi, lai apkarotu ēnu ekonomiku, risinot jautājumus, kas saistīti gan ar ekonomiskajiem, gan ar sociālajiem un kultūras faktoriem. Tāpēc EESK sagaida, ka platformas īstenošanas gaitā tās loma tiks oficiāli atzīta un Komiteja tiks iekļauta starp platformas novērotājiem;

1.10. uzskata, ka sabiedrības informētības veicināšanas jomā būtu jāpastiprina pilsoniskās sabiedrības līdzdalības spēja, it īpaši, īstenojot EESK un valstu ekonomikas un sociālo lietu padomju kopīgu rīcību stratēģijas "Eiropa 2020" koordinācijas komitejas un citu EESK struktūrvienību darbības ietvaros;

1.11. sagaida, ka platformas darbībā tiks atzīta loma, ko var pildīt:

- Eurostat, kas var izstrādāt aplēses, kuras ļauj noteikt ēnu ekonomikas un nedeklarētā darba apmērus un dinamiku Eiropas Savienībā,
- Eiropas Dzīves un darba apstākļu uzlabošanas fonds (*Eurofound*), sagatavojot interaktīvu datubāzi ar informāciju par labāko ES līmeņa praksi nedeklarēta darba apkarošanā,
- ESAO, kas var sniegt tehnisku atbalstu minētā fenomena apzināšanā;

1.12. uzskata, ka platformai būtu lietderīgi darboties ar uzraudzības un vērtēšanas mehānismu, kurā izmanto *ad hoc* rādītāju un Komisijas ārējo vērtētāju sistēmu.

2. Neregistrēta jeb nedeklarēta darba fenomens Eiropas Savienībā

2.1. Eiropas Savienībā neregistrēts jeb nedeklarēts darbs ir definēts kā "jebkāda likumīga darbība, kuru persona veic par atlīdzību, bet kuru nedeklarē valsts iestādēm, ņemot vērā dalībvalstu tiesiskā regulējuma sistēmas atšķirības"⁽¹⁾. Šajā kategorijā ietilpst arī nepatiesi deklarēts darbs jeb fiktīva pašnodarbinātība, kas izpaužas gadījumos, kad darbaņēmējs ir formāli deklarēts kā pašnodarbināta persona uz pakalpojumu līguma pamata, bet faktiski valstu tiesību aktu un prakses izpratnē ir nodarbināts kā algots darbinieks⁽²⁾.

⁽¹⁾ COM(2007) 628.

⁽²⁾ COM(2014) 221 final.

2.2. Nedeklarēts darbs un nepatiesi deklarēta pašnodarbinātība ir viena un tā paša fenomena dažādi aspekti, kuri negatīvi ietekmē darba ņēmēju tiesības un garantijas, normālu konkurenci brīvajā tirgū un darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Eiropas Savienībā. Fiktīvas pašnodarbinātības atzīšana par vienu no nedeklarēta darba veidiem, kas jānovērš ar platformas palīdzību, ir pilnīgi pamatota, jo tie ir nelikumības veidi, kas paplašinās saistībā ar nedeklarēta darba aizvien lielāku izplatību pakalpojumu nozarē, kas nozīmē, ka darba ņēmējiem ir liegtas viņu tiesības un garantijas līdzīgi kā nedeklarētas nodarbinātības apstākļos⁽³⁾.

2.2.1. EESK jau agrāk norādījis⁽⁴⁾, ka Eiropas līmenī pašlaik nav vienotas definīcijas attiecībā uz pašnodarbinātības kategoriju, tāpēc katra kompetentā iestāde atsauca uz attiecīgās valsts tiesisko regulējumu, kas apgrūtina pret nepatiesi deklarētu pašnodarbinātību vērstas stratēģijas īstenošanu Eiropas līmenī, it īpaši pārrobežu nodarbinātības jomā.

2.2.2. Šajā sakarā EESK jau ir aicinājis izvērtēt dažādās dalībvalstīs uzkrāto daudzveidīgo pieredzi, lai izdarītu secinājumus un izstrādātu ieteikumus efektīvai stratēģijai pret fiktīvu jeb nepatiesi deklarētu pašnodarbinātību. Atzinumā "Pašnodarbinātā statusa ļaunprātīga izmantošana"⁽⁵⁾ EESK uzsver, ka jāpanāk uzticams regulējums, izstrādājot fiktīvi pašnodarbinātās personas definīciju, lai īstus pašnodarbinātos un mikrouzņēmumus aizsargātu pret negodīgas konkurences risku tirgū.

2.2.2.1. Minētā nostāja sakrīt ar Eiropas Kopienu Tiesas pausto, kura ar mērķi nodrošināt tirgu netraucētu darbību un darba ņēmēju brīvu pārvietošanos, taču uzsverot dalībvalstu kompetenci definēt, kas ir algots darbinieks un pašnodarbināta persona, tomēr ir sniegusi pamatnostādnes šo jēdzienu vispārīgai definēšanai, – nosakot standartus –, lai garantētu līgumu noteikumu vienveidīgu piemērošanu⁽⁶⁾.

2.2.2.2. EESK uzskata, ka ar šo pieeju būtu jāsekmē pašnodarbinātības sociāli ekonomiskā loma, šajā kategorijā iekļaujot tikai patiesi pašnodarbinātas personas. Tādējādi būtu respektēts legītīms pašnodarbinātas personas statuss jebkuram, kurš brīvi izvēlētas strādāt patstāvīgi. Šajā jomā EESK vēlas sniegt dalībvalstīm orientējošas norādes un atsauca uz paraugprakses modeļiem.

2.3. Neviendabīgais un sarežģītais nedeklarēta vai nepatiesi deklarēta darba fenomens aptver ļoti daudzveidīgu iesaistīto personu loku, ko veido algoti darbinieki, kuriem nav sociālā nodrošinājuma vai līguma vai kuriem daļu algas maksā "aploksnēs", ģimenes izpalīgi, darba ņēmēji, kas nedeklarē otro darbu, pašnodarbinātie, kas izvēlas nelegalizēties, fiktīvi pašnodarbinātas personas, nelegālie imigranti, kas veic nedeklarētu darbu, trešo valstu darba ņēmēji, kuriem ar ES dalībvalstīm ir apakšuzņēmuma līgumi bez obligātajiem pienācīgā darba standartiem⁽⁷⁾. Šāda neviendabīguma dēļ nedeklarētā darba problēmas risināšana ir sarežģīta, un tas prasa īpašas stratēģijas.

2.4. Nedeklarētais darbs ir problēma, kas skar visas dalībvalstis, un tas ir fenomens, kas ir pretrunā Eiropas ideāliem saistībā ar likumību, drošību, solidaritāti, sociālo un fiskālo taisnīgumu, brīvu konkurenci tirgos un darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Eiropas Savienībā.

2.4.1. Pret nedeklarēto darbu nopietni jāvērsas tāpēc, ka tas daudzējādi ietekmē gan uzņēmumus, gan darba ņēmējus, nemaz nerunājot par publiskajiem budžetiem:

— uzņēmumu sacensība ir izkropļota sakarā ar negodīgu konkurenci starp tiem, kas ievēro noteikumus, un tiem, kuri tos neievēro, tādējādi saglabājot uzņēmējdarbību, kas tirgū visdrīzāk nespētu izdzīvot; turklāt tiek radīta neefektivitātes dinamika, jo uzņēmumi neizvērs savu darbību, lai paliktu ēnu ekonomikā, kur tiem nav piekļuves kredītam, kā arī tie nevar izmantot publiskā iepirkuma piedāvātās iespējas,

⁽³⁾ Eiropas Parlaments (2013) "Ekonomiski atkarīgu pašnodarbināto personu tiesības uz sociālo aizsardzību". Pētījums: Floren, B. (2013), *False Self-employment in the EU – A comparison between the Netherlands and the UK* (Fiktīva pašnodarbinātība ES – Nīderlandes un Apvienotās Karalistes salīdzinājums). Tilburgas Universitāte.

⁽⁴⁾ CES2063-2012_00_00_TRA_PA.

⁽⁵⁾ OV C 161, 6.6.2013., 14.-19. lpp.

⁽⁶⁾ Kā norādīts iepriekš minētajā Floren B. pētījumā (2013), Eiropas Kopienu tiesas (EKT) 1986. gada 3. jūlija spriedumā C-66/85 *Lawrie-Blum/Land Baden-Württemberg* algots darbinieks definēts kā "persona, kas noteiktu laiku sniedz pakalpojumus citai personai un tās vadībā un saņem par to atlīdzību" ("a person who for a certain period of time performs services for and under the direction of another person in return for which he receives remuneration"). Šāda definīcija, kas bija ietverta jaunākos EKT spriedumos (apvienotās lietas C-22/08 un C-23/08, *Athanasios Vatsouras and Josif Koupatantze v. Arbeitsgemeinschaft (ARGE) Nürnberg 900*; 2001. gada 20. novembra spriedums lietā C-268/99 *Jany u.c.*) netieši nostiprināja priekšnoteikumus arī pašnodarbinātības noteikšanai – izslēgšanas kārtībā. Tam par pierādījumu kalpo fakts, ka jau minētajā spriedumā C-268/99 EKT skaidri apstiprināja, ka "jebkura darbība, ko persona veic, nebūdamā pakļautības attiecībās, klasificējama kā darbība pašnodarbinātas personas statusā" ("any activity which a person performs outside a relationship of subordination must be classified as an activity in a self-employed capacity").

⁽⁷⁾ Eiropas Komisija (2014), "Nedeklarēts darbs ES" (*Undeclared work in the EU*). Eurobarometra speciālzlaidums Nr. 402; A.T. Kearney, VISA, Schneider, F., (2013) *The Shadow Economy in Europe*.

- darba ņēmēji atrodas fiziskas, ieņēmumu, darba un sociālās nedrošības apstākļos, un tas atstāj sekas ne tikai no ētiskā viedokļa uz viņu cieņu, bet arī profesionālajā aspektā, jo trūkst pastāvīgas apmācības, profesionālās kvalifikācijas celšanas, kā arī nenotiek prasmju, ražošanas procesu un produktu atjaunināšana,
- publiskie budžeti zaudē resursus, jo samazinās nodokļu ieņēmumi un sociālie maksājumi (nodokļu zaudējums) un tiek netaisnīgi sadalītas publisko pakalpojumu un labklājības valsts izmaksas (parazītisms).

2.4.2. Šobrīd nedeklarēts darbs visā ES atšķirīgā apmērā sastopams dažādās nozarēs: lauksaimniecībā, celtniecībā, apstrādes rūpniecībā (audumu, apģērbu, apavu u.c. ražošana), mazumtirdzniecībā, viesnīcu un sabiedriskās ēdināšanas nozarē, apkopes un remonta pakalpojumu nozarē, personu aprūpes un mājsaimniecībā sniegto pakalpojumu jomā⁽⁸⁾.

2.5. Nedeklarēta darba apjoma aplēses ir ļoti atšķirīgas, un šīs parādības statistiskā mērīšana ES līmenī ir visnotaļ sarežģīta. Iegūtie rezultāti, tostarp neseno veikto pētījumos⁽⁹⁾, liecina par problēmām. Šāda neskaidrība acīmredzot tieši ietekmē spēju ieviest efektīvus pasākumus, kam ir vajadzīga mērķtiecīga rīcība konkrētās nozarēs.

2.5.1. Vienā no *Eurofound* jaunākajiem pētījumiem atklāts, ka no 27 ES dalībvalstīs aptaujātajiem iedzīvotājiem nedeklarētu darbu 2008. gadā ir strādājuši 18,6 %⁽¹⁰⁾. No viņiem 31,3 % bija algoti darbinieki, kas daļu algas saņēmuši "aploksnē", ko viņu darba devēji nedeklarēja (parasti apmēram vienas ceturtdaļas algas apjomā); 14,4 % bija algoti darbinieki, kuru darbs bija pilnībā nedeklarēts; 14,4 % bija nedeklarēti pašnodarbinātie; 39,7 % no nedeklarētā darba bija par maksu sniegto pakalpojumi starp personām, kuras vieno ģimenes, sociālās vai draudzības u.c. saites. Saskaņā ar jaunāko Eiropas barometra apsekojumu⁽¹¹⁾ 2013. gadā⁽¹²⁾ tikai 4 % respondentu atzina, ka viņi ir strādājuši nedeklarētu darbu. Savukārt 11 % atzina, ka iepriekšējā gadā ir iegādājušies preces vai pakalpojumus, par kuriem ir pamats domāt, ka tie saistīti ar nedeklarētu darbu. Eiropas Savienībā šajā jomā pastāv ievērojamas atšķirības⁽¹³⁾.

2.5.2. Līdz šim ir nenoteiktība attiecībā uz nedeklarēta darba dinamiku krīzes laikā. Tā draud palielināties nozarēs un nodarbinātības jomās, kurās tā jau pastāv, un izplatīties uz citām (piemēram, līdz ar informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstību)⁽¹⁴⁾.

2.6. Turklāt ēnu ekonomikā un nedeklarētam darbam vairāk iespēju paver arī globalizācija un sociālās un demogrāfiskās pārmaiņas, tāpēc ir attiecīgi jāpielāgo arī apkarošanas politika. Šajā sakarā atsevišķu valstu rīcības iespējas neapšaubāmi ir ierobežotas. Tas īpaši uzskatāmi atspoguļojas nedeklarētas nodarbinātības starpvalstu aspektos.

2.7. Nelegālu imigrantu līdzdalība nedeklarēta darba jomā ir nopietna problēma, kas būtu jārisina, balstoties uz globālu stratēģiju cīņai pret nelegālo imigrāciju. Daudziem nelegālajiem imigrantiem nedeklarēts darbs ir neizbēgams priekšnoteikums izdzīvošanas stratēģijai. Turklāt nedeklarēts darbs var būt faktors, kas piesaista nelikumīgu imigrāciju.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Lēmums izveidot Eiropas platformu ir rezultāts ilgām procesam, kura gaitā Eiropas galvenās iestādes apzināja problēmas nopietnību un veica rūpīgu sagatavošanas darbu⁽¹⁵⁾.

3.2. Priekšlikums izveidot Eiropas platformu, kurā piedalīšanās visām dalībvalstīm būtu obligāta, ir atbilstīga ES iniciatīva, jo nedeklarēts darbs patlaban ir problēma, kas, lai arī dažādā mērā, tomēr līdzīgā veidā skar visas dalībvalstis.

⁽⁸⁾ Eiropas Komisija (2014), sk. iepriekš minēto; Eiropas Komisija (2013), "Nodarbinātība un sociālās norises Eiropā" ("*Employment and Social Development in Europe*"); Hazans, Mihails (2011), "Nedeklarētie darba ņēmēji Eiropā: pierādījumi 30 Eiropas valstīs" ("*Informal Workers across Europe: Evidence from 30 European Countries*"). World Bank.; Koettl, Johannes; Packard, Truman; Montenegro, Claudio E. (2012), *In From the Shadow: Integrating Europe's Informal Labor*. Vašingtona: Pasaules Banka.

⁽⁹⁾ Sk. īpaši: *Eurofound* (2013), *Tackling undeclared work in 27 European Union Member States and Norway Approaches and measures since 2008*; *Eurofound* (2013) [b] *Tackling undeclared work in Croatia and four EU candidate countries*; Eiropas barometra speciālizlaidumu nr. 402 "Nedeklarēts darbs Eiropas Savienībā" ("*Undeclared work in the European Union*"), 2014. gada marts.

⁽¹⁰⁾ *Eurofound* (2013) [b].

⁽¹¹⁾ Visi skaitļi izriet no tiešajiem apsekojumiem, kas pamatojas uz intervijām klātienē ar ES pilsoņiem. Tas nozīmē, ka informētība par nedeklarētu darbu, valsts līmeņa definīcijas, nedeklarētā darba pārskatāmība un uzticēšanās intervētājam ir svarīgi faktori, kas ļauj pilsoņiem norādīt, ka tie ir strādājuši vai izmantojuši nedeklarētu darbu.

⁽¹²⁾ Eiropas barometra speciālizlaidums Nr. 402 "Nedeklarēts darbs Eiropas Savienībā", 2013. gads.
http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_402_en.pdf

⁽¹³⁾ COM(2014) 221 final.

⁽¹⁴⁾ Eiropas Komisija (2013), sk. iepriekš minēto.

⁽¹⁵⁾ Sk. šādus dokumentus: COM(2010) 2020, COM(2012) 173, Padomes Lēmums 2010/707/ES (2010. gada 21. oktobris), Eiropas Parlamenta 2014. gada 14. janvāra rezolūcija 2013/2112(INI).

3.2.1. Šā dalībvalstu sadarbības veida ieviešana vēl nozīmīgāka ir tāpēc, ka pastāv gan nepieciešamība uzturēt un saglabāt Eiropas ideālus solidaritātes un taisnīguma jomā, tirgu brīvu konkurenci un ES darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Eiropas Savienībā, kas ir viens no pamatprincipiem, gan arī jautājumi saistībā ar nedeklarēta darba pārrobežu aspektiem un ar darbaspēka mobilitāti saistītās problēmas.

3.2.2. Ar platformas izveidi jānodrošina dalībvalstīs jau esošo dažādo komiteju un darba grupu darbības labāka saskaņotība, tādējādi novēršot nepilnību ES līmenī, kurā līdz šim rīcība saistībā ar nedeklarētu darbu ir bijusi sadrumstalota un nepietiekami koordinēta.

3.2.3. Būtiska nozīme ir visu ES dalībvalstu kopīgai un koordinētai līdzdalībai, lai stiprinātu apņēmību cīnīties pret dažāda veida nelikumīgu nodarbinātību (tostarp fiktīvo pašnodarbinātību), kā arī, lai risinātu ar pārrobežu aspektiem saistītos jautājumus un problēmas attiecībā uz trešo valstu nedeklarēta darba ņēmēju nelikumīgu klātbūtni.

3.3. Atzinīgi vērtējams ir fakts, ka priekšlikumā par Eiropas platformu ir pilnībā ievērots Eiropas Savienībā spēkā esošais subsidiaritātes princips un proporcionalitātes princips, un tā ir jābūt arī turpmāk.

3.3.1. Darbības, kas paredzētas nedeklarēta darba novēršanai un atturēšanai no tā, paliek dalībvalstu kompetencē. Nekriminālās (administratīvās u. c.) un krimināltiesiskās sankcijas tiek piemērotas saskaņā ar likumības principu, ievērojot katrā dalībvalstī spēkā esošo procedūru un normatīvos aktus.

3.4. Nedeklarēta darba apkarošana Eiropas Savienībai ir būtiska stratēģiska izvēle. Šāda stratēģija ļauj sekmēt nedeklarētas nodarbinātības izklūšanu no ēnu ekonomikas aprites – faktoru, kas ir būtisks ekonomikas izaugsmei, – un atjaunot Eiropas Savienības ekonomikas un sociālās sistēmas konkurētspēju saskaņā ar pamatnostādnēm, kas noteiktas stratēģijā “Eiropa 2020”.

3.5. Darbībai pret nedeklarēto nodarbinātību un atturēšanai no tās jābūt vērstai uz šās parādības īstajiem cēloņiem, un tajā jāapvieno dažādi instrumenti nedeklarēta darba apkarošanai, izmantojot pārbaudes un sankcijas, kas paredzētas cīņai pret neatbilstīgu, negodīgu un nedeklarētu komercpraksi vai uzņēmējdarbību, kopā ar lietpratīga regulējuma pasākumiem, ar ko nodrošina stabilu un paredzamu tiesisko regulējumu.

3.5.1. Ir vēlams radīt uzņēmumiem un darba ņēmējiem labvēlīgu vidi, kurā tiek samazinātas tiesību aktu īstenošanas izmaksas, ir pārskatītas un vienkāršotas administratīvās un fiskālās procedūras, kā arī uzlabots tiesiskais regulējums attiecībā uz nodarbinātību un drošību darba vietā, sezonas un gadījuma darbu un jauniem nodarbinātības veidiem.

3.5.2. Svarīga nozīme nedeklarētā darba profilakses un novēršanas pasākumos var būt labvēlīgām nodokļu politikām, ar ko ievieš nodokļu atvieglojumus, kas stimulē tiesiskā regulējuma ievērošanu un sekmē nedeklarēta darba, tostarp darba māsāimniecībā un personu aprūpes pakalpojumu, izklūšanu no ēnu ekonomikas aprites.

3.6. Eiropas platformas veidošanā jāizvairās no pārklāšanās ar jau esošām iniciatīvām un sadarbības veidiem, kā arī ziņošanas pienākumiem, kas nepalīdz risināt problēmu un tāpēc ir lieki.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Tā kā zināšanas par nedeklarētas nodarbinātības apmēriem un tendencēm bieži vien ir nepilnīgas, ir pašsaprotami, ka valstu iestāžu darbību nedeklarēta darba apkarošanā noteikti vajadzētu stiprināt ar zināšanām no pirmavota, ko var sniegt sociālie partneri, kā arī MVU organizācijas, brīvo profesiju pārstāvji, sociālā ekonomika un vispārīgi pilsoniskās sabiedrības pārstāvības organizācijas. Šāda informācijas plūsma faktiski ir vislabākais veids, kā visefektīvāk virzīt platformas darbību.

4.2. Attiecībā uz vienotā kontaktpunkta izvēli ir svarīgi, lai dalībvalstis noteikti iesaistītu sociālos partnerus un pieaicinātu pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kurām ir izšķirīga loma dalībvalstu rīcībā nedeklarēta darba apkarošanas jomā.

4.2.1. Ir svarīgi, lai Eiropas platformas sanāksmes būtu pienācīgi sagatavotas, katrā dalībvalstī pirms tām sarīkojot sagatavošanas sanāksmi, un pēc tām būtu jānotiek valsts līmeņa sanāksmei, kurā izplata platformas darba rezultātus.

4.3. EESK ir uzsvērusi, ka rīcība nedeklarēta darba apkarošanas jomā jāpapildina ar “informācijas, datu un novērtējumu sistemātisku apmaiņu Eiropā tā, lai tiktu īstenota atbildīgo iestāžu un iesaistīto sociālo partneru līdzdalība un sadarbība”⁽¹⁶⁾.

4.3.1. EESK ir pastāvīgi centusies veicināt un stimulēt instrumentu, politikas pasākumu un paraugprakses kopīgu izmantošanu, lai iedarbotos gan uz ekonomiskajiem, gan sociālajiem un kultūras faktoriem. Tāpēc EESK aicina, lai platformas veidošanas gaitā tiktu oficiāli atzīta tās loma un lai Komiteja tiktu iekļauta platformas novērotāju vidū.

4.4. Platformā plānotā darbība ar mērķi palielināt sabiedrības izpratni dalībvalstīm ir nozīmīga izdevība dot impulsu pasākumiem, ar ko novērš, samazina un apkaro nedeklarētu nodarbinātību. Šajā jomā nevajadzētu par zemu novērtēt pilsoniskās sabiedrības līdzdalības potenciālu, kas būtu jārosina ar EESK un valstu ekonomikas un sociālo lietu padomju kopīgu rīcību stratēģijas “Eiropa 2020” koordinācijas komitejas un citu EESK struktūrvienību darbības ietvaros.

4.4.1. Valstu iestāžu loma attiecībā uz profilaksi, informēšanu un konsultācijām nav bijusi pietiekama⁽¹⁷⁾, un ir svarīgi, lai platformā tiktu apspriesti šāda veida pasākumi, tostarp pasākumi, ko īsteno ar kopīgu rīcību, piemēram, Eiropas mēroga kampaņas, kas cita starpā paredzētas 4. panta 1. punkta i) apakšpunktā.

4.5. EESK pilnībā piekrīt definētajām platformas funkcijām un uzdevumiem. Informācijas un paraugprakses apmaiņa, kā arī analīzes, pētījumu un kompetences izstrādāšana (ar kopīgu apmācības kursu palīdzību) neapšaubāmi ir pirmais solis virzībā uz pārrobežu koordinētu operatīvo pasākumu īstenošanu. Šajā saistībā EESK atbalstītu platformas pilnvaru paplašināšanu, lai tā varētu izstrādāt arī ieteikumus par tiesību aktiem gan ES, gan dalībvalstu līmenī, ar kuriem nodrošina efektīvāku stratēģijas īstenošanu (piemēram, ierosināt iedarbīgākus pārrobežu sadarbības pasākumus inspekcijas jomā saistībā ar kontroli un apkarošanu).

4.6. Vienā no iepriekšējiem atzinumiem jau minēts, ka ar platformu vajadzētu veicināt nosacījumus kvantitatīva un kvalitatīva novērtējuma izstrādei par i) nedeklarēta darba fenomenu (loti nevienmērīgi dažādās dalībvalstīs); ii) negatīvajām ekonomiskajām un sociālajām sekām, kas atšķirīgu strukturālu īpatnību un konkrētu apstākļu dēļ dažādās dalībvalstīs arī ir atšķirīgas; iii) dalībvalstīs īstenotajiem apkarošanas pasākumiem.

4.6.1. Šajā kontekstā platformas izveide ir svarīga, un ir vēlams, lai platformas darbībā nozīmīga loma būtu gan *Eurostat*, gan *Eurofound*.

- *Eurostat* varētu sniegt tehnisku atbalstu, lai atrisinātu metodoloģiska rakstura problēmas saistībā ar ēnu ekonomikas un nedeklarētas nodarbinātības apmēru aplēsēm, kur joprojām trūkst pilnīgas un savstarpēji apmainītas informācijas;
- platformas darbības atbalstam *Eurofound* varētu savu pašreizējo datubāzi pārveidot par interaktīvu zināšanu banku, kurā apkopotu paraugprakses pasākumi nedeklarēta darba apkarošanā.

4.7. ESAO daudzu gadu laikā ir uzkrājusi īpašas zināšanas nelikumīgas nodarbinātības jomā⁽¹⁸⁾, tāpēc EESK uzskata, ka būtu lietderīgi pieaicināt ESAO piedalīties Eiropas platformas darbā novērotāja statusā.

4.8. Platformas darbības uzraudzībai vajadzētu būt nepārtrauktai, nevis aprobežoties ar pārbaudi reizi četros gados, un jānodrošina ārējo vērtētāju reāla iesaistīšanās rezultātu un ietekmes rādītāju izvēlē un platformas programmas izvērtēšanas posmā.

Briselē, 2014. gada 10. septembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

⁽¹⁶⁾ OV C 177, 11.6.2014., 9.–14. lpp.

⁽¹⁷⁾ Konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos 2014. gadā īpašus ieteikumus cīņai pret nedeklarētu nodarbinātību ir saņēmušas šādas valstis: Bulgārija, Horvātija, Ungārija, Itālija, Latvija, Rumānija un Spānija.

⁽¹⁸⁾ OECD, 2002, *Measuring the Non-Observed Economy – A Handbook*; OECD, 2014, *The Non-Observed Economy in the System of National Accounts*, Gyomai, G.; van de Ven, P., *Statistics Brief*, Nr. 18.

PIELIKUMS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinumam

Tika noraidīti šādi grozījumi, neraugoties uz to, ka tie saņēma vismaz vienu ceturto daļu nodoto balsu:

1.5. punkts

Grozīt šādi:

~~atzinorāda, ka nedeklarēts darbs un nepatiesi deklarēts darbs jeb fiktīva pašnodarbinātība ir divi atšķirīgi jēdzieni, taču uzskata, ka ir pareizi fiktīvu pašnodarbinātību iekļaut platformas darbības jomā kā vienu no nedeklarēta darba veidiem, kas platformai jānovērš, no kā jāattur un pret ko jācīnās tā radītās negatīvās ietekmes dēļ: i) uz darba ņēmēju tiesībām un garantijām; ii) uz normālu brīvu konkurenci tirgū; iii) uz darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Eiropas Savienībā. EESK jau ir uzsvērusi⁽¹⁾, ka šajā jomā "ir vajadzīgi daudz ticamāki dati", un ieteikusi "sociālā dialoga ietvaros gan ES, gan valstu līmenī izpētīt ar pašnodarbinātām personām saistīto īpašo problēmu risinājumus, kā arī nodrošināt minēto personu interešu pārstāvības organizāciju līdzdalību sociālajā dialogā";~~

Balsojuma rezultāts:

Par: 107

Pret: 153

Atturas: 12

1.5.1. punkts

Grozīt šādi:

~~"cer, ka platformas darbības rezultātā, ņemot vērā valstu tiesību aktus un praksi un izvērtējot dažādās dalībvalstīs uzkrāto pieredzi, tiks veicināta dalībvalstu sadarbība, izmantojot iniciatīvas, kas vērstas uz zināšanu apguvi, informācijas un labākās pieredzes apmaiņas sekmēšanu, inovāciju veicināšanu un pieredzes izvērtēšanu noteikta fiktīvas pašnodarbinātības definīcija un tādejādi aizsākta efektīva stratēģija šīs parādības apkarošanai;"~~

Balsojuma rezultāts:

Par: 113

Pret: 149

Atturas: 10

1.6. punkts

Grozīt šādi:

~~"pilnībā piekrīt platformas funkcijām un uzdevumiem, taču uzskata, ka platformas pilnvaras var paplašināt un iekļaut tajās iespēju izstrādāt ieteikumus par tiesību aktiem gan ES, gan dalībvalstu līmenī, ar kuriem nodrošina stratēģijas efektivitāti (piemēram, ierosināt iedarbīgāku pārrobežu sadarbību saistībā ar inspekcijas pasākumiem, kuru mērķis ir kontrole un apkarošana) piekrīt platformas funkcijām un uzdevumiem, jo tie ir vienīgi orientējoši;"~~

⁽¹⁾ OV C 161, 6.6.2013., 14.–19. lpp.

Balsojuma rezultāts:

Par: 114

Pret: 150

Atturas: 9

2.1. punkts

Grozīt šādi:

“Eiropas Savienībā neregistrēts jeb nedeklarēts darbs ir definēts kā “jebkāda likumīga darbība, kuru persona veic par atlīdzību, bet kuru nedeklarē valsts iestādēm, ņemot vērā dalībvalstu tiesiskā regulējuma sistēmas atšķirības”⁽¹⁾. Šajā kategorijā ietilpst arī nepatiesi deklarēts darbs jeb fiktīva pašnodarbinātība, kas izpaužas gadījumos, kad darba ņēmējs ir formāli deklarēts kā pašnodarbināta persona uz pakalpojumu līguma pamata, bet faktiski valstu tiesību aktu un prakses izpratnē ir nodarbināts kā algots darbinieks⁽²⁾.”

Balsojuma rezultāts:

Par: 104

Pret: 142

Atturas: 6

2.2. punkts

Grozīt šādi:

“Nedeklarēts darbs un nepatiesi deklarēta pašnodarbinātība ir viena un tā paša fenomena dažādi aspekti, kuri negatīvi ietekmē darba ņēmēju tiesības un garantijas, normālu konkurenci brīvajā tirgū un darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Eiropas Savienībā. Nepatiesi deklarēta pašnodarbinātība ir izskaidrota valstu tiesību aktos, un tai ir juridiska definīcija, kurā nošķirts algots darbs un pašnodarbinātība, un katra dalībvalsts ir atbildīga par to noteikumu pieņemšanu, kas nepieciešami, lai panāktu nodokļu maksājumu un sociālo iemaksu veikšanu. Nepatiesi deklarētu pašnodarbinātības problēmu ES līmenī nevar risināt, ja netiek ņemta vērā valstīs pieņemto definīciju dažādība un pašnodarbinātā statuss. Fiktīvas pašnodarbinātības atzīšana par vienu no nedeklarēta darba veidiem, kas jānovērš ar platformas palīdzību, ir pilnīgi pamatotai jāapkaro, jo tie tā ir nelikumības veids, kas paplašinās saistībā ar nedeklarēta darba aizvien lielāku izplatību pakalpojumu nozarē, kas nozīmē, ka darba ņēmējiem ir liegtas viņu tiesības un garantijas līdzīgi kā nedeklarētas nodarbinātības apstākļos.”

Balsojuma rezultāts:

Par: 112

Pret: 142

Atturas: 10

2.2.1. punkts

Grozīt šādi:

“EESK jau agrāk norādījusi⁴, ka Eiropas līmenī pašlaik nav vienotas definīcijas attiecībā uz pašnodarbinātības kategoriju tāpēc un katra kompetentā iestāde atsaucas uz attiecīgās valsts tiesisko regulējumu, kas apgrūtina pret nepatiesi deklarētu pašnodarbinātību vērstas stratēģijas īstenošanu Eiropas līmenī, it īpaši pārrobežu nodarbinātības jomā. EESK ir uzsvērusi⁽³⁾, ka “pašnodarbinātības jēdziens dažādās dalībvalstīs atšķiras” un “atšķirīgas definīcijas atrodamas ne tikai dažādās Eiropas valstīs, bet arī ES tiesību aktos.”

⁽¹⁾ COM(2007) 628.

⁽²⁾ COM(2014) 221 final.

⁽³⁾ OV C 161, 6.6.2013., 14.–19. lpp.

Balsojuma rezultāts:

Par: 115

Pret: 151

Atturas: 5

2.2.2. punkts

Grozīt šādi:

“Šajā sakarā EESK jau ir aicinājusi izvērtēt dažādās dalībvalstīs uzkrāto daudzveidīgo pieredzi, lai izdarītu secinājumus un izstrādātu ieteikumus efektīvai stratēģijai pret fiktīvu jeb nepatiesi deklarētu pašnodarbinātību. Atzinumā “Pašnodarbinātā statusa launprātīga izmantošana”⁵ EESK uzsver, ka jāpanāk uzticams regulējums, izstrādājot fiktīvi pašnodarbinātās personas definīciju, lai istus pašnodarbinātos un mikrouzņēmumus aizsargātu pret negodīgas konkurences risku tirgū “ir vajadzīgi daudz ticamāki dati, lai novērtētu ietekmēto strādājošo skaitu un viskritiskākās robežas. Tāpēc ir vajadzīgi profesionālāki pētījumi”. Ieteikts arī “sociālā dialoga ietvaros gan ES, gan valstu līmenī izpētīt ar pašnodarbinātām personām saistīto īpašo problēmu risinājumus, kā arī nodrošināt minēto personu interešu pārstāvības organizāciju līdzdalību sociālajā dialogā.””

Balsojuma rezultāts:

Par: 113

Pret: 156

Atturas: 9

3.3. punkts

Grozīt šādi:

“Atzinīgi vērtējams ir fakts, ka pPriekšlikumā par Eiropas platformu ir pilnībā jāievēro ievērots Eiropas Savienībā spēkā esošais Kopienas acquis, kā arī subsidiaritātes princips un proporcionalitātes princips, un tā ir jābūt arī turpmāk.””

Balsojuma rezultāts:

Par: 105

Pret: 152

Atturas: 13